

Zienswijze LTO, POV, NAJK en NMV op Europees RENURE-voorstel

Kernboodschap:

LTO, POV, NAJK en NMV zijn verheugd met het voorstel van de Europese Commissie voor de toelating van RENURE. Dit is een veelbelovende stap waar LTO, POV, NAJK, NMV en vele andere organisaties zich jarenlang voor hebben ingezet. RENURE, als product uit dierlijke mest, biedt een belangrijk, duurzaam en milieuvriendelijk alternatief voor kunstmest. We zijn blij om te zien dat de Europese Commissie daarbij de criteria van het Joint Research Centre erkent en toepast. RENURE-producten moeten aansluiten op de behoefte van bodem en plant, waarbij het essentieel is dat RENURE breed ingezet kan worden op alle gronden en gewassen. Het is daarbij vanzelfsprekend dat milieu- en waterkwaliteit in ogenschouw dient te worden gehouden.

Wel zien LTO, POV, NAJK en NMV nog een aantal aandachtspunten. Het is noodzakelijk om aanpassingen in dit voorstel door te voeren om vervolgens RENURE met succes en impact te implementeren:

1. Laat RENURE techniek-neutraal zijn. Geef geen beperking op techniek-productcombinaties. Dit is ongewenst en wijkt ook af van het JRC-rapport.
2. Schrap de pathogenen-eis. De extra hygiëniserings-eis ten aanzien van de afwezigheid van pathogenen is overbodig. RENURE is bedoeld voor lokale toepassing.
3. Schrap de gebruiksnorm voor RENURE (maximum 100 kg/hectare). Het risico op nitraatuitspoeling is niet hoger dan bij kunstmest en maakt het onnodig complex.
4. Schrap de paragraaf over dieraantallen en mestproductie. Het causale verband wat wordt gelegd is niet juist. Bovendien bestaat hier op lidstaatniveau al regulatie voor.
5. Er dienen geen aanvullende voorzorgsmaatregelen genomen te worden in en rond Natura 2000-gebieden en in nabijheid van drinkwaterwinpunten. Uitspoeling van kunstmest en RENURE is aan elkaar gelijk en daarom is dit overbodig.

Breed draagvlak

Dit document is de zienswijze van LTO (mede namens alle sub-sectoren en regio's), POV, NAJK en NMV op de consultatie van de Europese Commissie over het voorstel voor RENURE. Land- en Tuinbouw Organisatie (LTO) Nederland vertegenwoordigt meer dan 35.000 Nederlandse boeren en tuinders. Productenorganisatie Varkenshouderij (POV) behartigt de belangen van de varkenshouderijsector en vertegenwoordigt 75% van de varkenshouders en de productie. Het Nederlands Agrarisch Jongeren Kontakt (NAJK) vertegenwoordigt meer dan 8.000 jonge boeren en tuinders in Nederland van alle verschillende sectoren. De Nederlandse Melkveehouders Vakbond (NMV) behartigt de belangen van melkveehouderij en vertegenwoordigt zo'n 2.000 melkveehouders. De Nederlandse agrarische sector is zeer divers, met agrarische ondernemers in verschillende sub-sectoren. De meerderheid van deze ondernemers wordt vertegenwoordigd door de ondertekende partijen.

Belang van RENURE

De bovenstaande partijen zijn verheugd met het voorstel van de Europese Commissie voor de toelating van RENURE. Al sinds 2008 pleiten zij ervoor om het gebruik van verschillende soorten van kunstmestvervangers uit dierlijke mest, ook wel RENURE (REcovered Nitrogen from manURE)

genoemd, toe te staan binnen de Nitraatrichtlijn. Op dit vlak, maar ook op andere onderdelen, kan geconstateerd worden dat de Nitraatrichtlijn uit 1991 sterk verouderd is en innovatie van het beter sluiten van nutriëntenkringlopen blokkeert. Immers, dankzij innovatie en daarmee nieuwe technieken kan dierlijke mest ook worden ingezet als kunstmestvervanger en nutriënten beter worden benut. Voor de grondgebonden veehouderij (met name melkveehouderij) geldt dit in het bijzonder. Deze bedrijven hebben vanwege de bemestingsregels (met maximaal 170 kg stikstof per hectare) vaak een mestoverschot, terwijl het gewas wel vraagt om aanvullende (stikstofhoudende) kunstmest.

Ondanks dat de invoering van RENURE een taai traject is gebleken, waar in de loop der tijd steeds meer draagvlak voor is ontstaan, is de ontwikkeling niet stil komen te staan. In Nederland heeft dat geleid tot de projecten [Mineralenconcentraat en Kunstmestvrije Achterhoek](#). Hierbij is de afgelopen 15 jaar ervaring opgedaan met de productie en het gebruik van kunstmestvervangers uit dierlijke mest. Ook is de gelijkwaardig werking van reguliere kunstmest aangetoond. Eveneens uit [onderzoek](#) van het Joint Research Centre (JRC) kwam naar voren dat de effectiviteit van kunstmestvervangers uit dierlijke mest gelijk is aan kunstmest uit fossiele brandstof. Helaas is de huidige Nitraatrichtlijn, met de norm van 170 kg dierlijke stikstof per hectare, gebaseerd op de veronderstelling dat bij dierlijke mest meer mineralen uitspoelen dan bij kunstmest. Daarnaast maken kunstmestvervangers beter gebruik van stikstof, waardoor er minder verliezen zijn naar het water en de lucht. Ook bevatten ze sporenelementen die ten goede komen voor de planten en dieren. Voor (melk)veehouders betekent dit in de praktijk minder mest afvoeren en minder dure kunstmest aankopen, in het geval dat RENURE boven de gebruiksnorm van dierlijke mest gebruikt mag worden (als kunstmestvervanger dus). Meer mest op eigen land betekent ook meer organische stof wat beter is voor de bodem. Dit draagt ook bij aan de omslag naar kringlooplandbouw in Nederland. Kringlopen kunnen op deze manier op veel kleinere schaal meer en beter worden gesloten. Het is minder nodig om grote volumes mest over lange afstand te transporteren. Los van bovenstaande milieukundige en agrarische voordelen maakt ook de oorlog in Oekraïne pijnlijk duidelijk dat we nog afhankelijk zijn van kunstmest uit fossiele eindige bronnen. Bovendien helpt de invoering van RENURE de sector met het afbouwen van de afhankelijkheid van de gas verslindende kunstmestproductie.

Voorbereidingen op invoering

Het eerder genoemde [SAFEMANURE-onderzoek van JRC](#) leverde, mede door de inbreng van de sectorpartijen, ook de RENURE criteria op welke gebruikt kunnen worden voor het inpasbaar maken van wetgeving en beleid. We zijn dan ook positief over dat dit wetenschappelijke advies is gevolgd door de Europese Commissie. De partijen onderschrijven ook de noodzaak voor voldoende borging van de productie en het gebruik ervan. Dit is ons inziens een belangrijke opdracht voor de lidstaten. In Nederland zullen de voorwaarden overeenkomen met die voor het gebruik van (onbewerkte) dierlijke mest. Dat wil zeggen dat iedere vracht middels de rVDM-systematiek moet worden aangemeld bij de controlerende instantie, dat de laad- en loslocatie en het transport met AGR-GPS worden gevolgd, dat iedere vracht wordt gewogen en dat er dan een monster wordt genomen waarbij de stikstof- en fosfaatgehalten onafhankelijk worden bepaald. Maar het betekent ook dat voor RENURE, net zoals voor dierlijke mest, verplicht emissiearm aanwenden geldt. Dit sluit aan op het voorstel om geen afbreuk te doen aan andere

milieurichtlijnen en ammoniakemissie bij aanwending en opslag te voorkomen. Hier was overigens in het JRC-rapport ook al in voorzien.

Aanvullend wordt momenteel een [kwaliteitssysteem](#) met private certificering ontwikkeld. Dit is een extra borging voor een correcte productie, kwaliteit en volumes van de RENURE meststoffen. De ontwikkeling hiervan is in afrondende fase. In een werkgroep onder leiding van het Nederlands Centrum Mestverwaarding (NCM) is LTO en POV, naast andere sectorpartijen en de overheid, hierbij betrokken. Uiteindelijk kan er bij stabiele gehalten gekeken worden naar een soortgelijke systematiek met vrijstelling voor vrachtbemonstering zoals bij [Fertigarant](#) (kwaliteitssysteem voor dikke fractie).

Aandachtspunten van het voorstel

Ondanks dat wij als LTO, POV, NAJK en NMV zeer positief zijn over de genomen stap van de Europese Commissie, zijn er nog een aantal aandachtspunten die wat ons betreft noodzakelijk zijn om aan te passen om de invoering een succes te laten zijn. In het voorstel zitten een aantal voorwaarden die in onze ogen zowel onnodig als ongewenst zijn en daardoor de potentie van RENURE sterk in de weg zitten. Concreet stellen we vijf punten aan de orde: 1. De beperking tot drie techniek-productcombinaties, 2. De eis ten aanzien van afwezigheid van pathogenen, 3. Het maximum van 100 kg N per hectare, 4. Het verband met dieraantallen en mestproductie, en 5. De koppeling aan gebieden.

1. Techniek-neutraal als uitgangspunt

Het voorstel beperkt RENURE tot drie techniek-productcombinaties. Dit wijkt af van het JRC-advies om als 'techniek-neutraal' als uitgangspunt te nemen. Het is in onze ogen dan ook een zeer ongewenste beperking die de innovatie belemmert om nog tot betere oplossingen te komen. Daarnaast zijn er verschillende bewezen en praktijkrijpe technieken die beter en efficiënter RENURE-waardige meststoffen produceren dan de nu genoemde drie. Tevens zijn er meerdere zeer kansrijke brongerichte stalsystemen met scheiden van mest aan de bron, die leiden tot fors lagere emissies van ammoniak en broeikasgassen vanuit de veehouderij, waarvoor de erkenning van RENURE van doorslaggevend belang is voor haalbaarheid en voor een snelle en brede uitrol in de praktijk. Het geniet daarom de voorkeur om zo dicht mogelijk bij het JRC-advies te blijven wat betreft de randvoorwaarden die voor RENURE zouden moeten gelden. De RENURE-status kan pas worden verkregen wanneer het risico op nitraatverliezen niet slechter is dan van de kunstmestreferentie. JRC heeft hiervoor een aantal criteria of kwaliteitseisen geadviseerd en op deze wijze het productieproces techniek-neutraal gelaten. Dit is een duidelijke lijn die wetenschappelijk onderbouwd is en zorgt voor zo min mogelijk discussie.

Daarbij kennen de drie benoemde technieken zeker ook nadelen. Zo is struviet in de praktijk geen snel werkende maar juist een traag werkende meststof en daarmee niet vergelijkbaar met de meststoffen waar RENURE mee vergeleken is. Daarnaast wordt struviet in de praktijk nog maar zeer beperkt geproduceerd. De omgekeerde osmose-techniek is daarentegen een laatste stap waarmee water wordt verwijderd uit een vloeibare meststroom die reeds aan de inhoudelijke criteria voldoet. Deze concentratiestap kan gunstig zijn om logistieke

kosten te beperken, maar dit is zeker niet altijd voordelig. Het kost namelijk ook energie en investeringen die een behoorlijke schaalgrootte vergen. Omdat de toepassing van RENURE voornamelijk regionaal zal zijn, is het onnodig. Wanneer RENURE op het eigen landbouwbedrijf (bijvoorbeeld een grondgebonden melkveebedrijf) wordt gebruikt is dit niet nodig, zelfs ongewenst. Onder andere omdat er in de praktijk soms juist water aan mest wordt toegevoegd om de ammoniakemissie verder te beperken.

- Ons voorstel is om bij punt (c)(i)(2) van de annex de woorden 'obtained through reverse osmosis' te schrappen.
- En wij stellen voor toe te voegen bij punt (c)(i) (4): 'or another product that meets the quality criteria as mentioned in points (c)(ii) and (iii)'.

2. Pathogenen-eis schrappen

Nieuw is een aantal eisen ten aanzien van het afwezig zijn van pathogenen, dit is wat ons betreft ongewenst. Hygiënisatie is met name van belang bij het exporteren van mest of andere dierlijke (bij-) producten, maar RENURE is juist bedoeld voor lokale toepassing. Deze voorwaarde heeft ook geen enkele relatie met het risico op nitraatuitspoeling. Er is daarom nooit eerder op gestuurd omdat daar geen reden toe was en is; bij onbewerkte dierlijke mest is dit ook geen eis. Daarbij zorgt deze eis voor extra energieverbruik, kosten en investeringen, en extra administratieve lasten voor overheid en bedrijfsleven.

- Het voorstel is om de paragraaf (c)(iv) te schrappen en hiervoor de regelgeving zoals die voor onbewerkte dierlijke mest van toepassing is te gebruiken.

3. Geen aparte gebruiksnorm

In het voorstel wordt RENURE beperkt tot maximaal 100 kg N per hectare. Dit zou betekenen dat een landbouwer of tuinder drie stikstofgebruiksnormen heeft (dierlijke mest, RENURE en totale bemesting per hectare). Dit is onnodig en ongewenst. Van RENURE is via het SAFEMANURE-rapport aangetoond dat het geen hoger risico heeft op nitraatuitspoeling dan minerale kunstmest. Daarom kan RENURE ten aanzien van het mestbeleid (gericht op de waterkwaliteit) beschouwd worden als gelijkwaardig aan kunstmest, er is geen inhoudelijke reden om RENURE als extra aparte meststoffencategorie te beschouwen. Het voorgestelde maximum levert alleen maar een administratieve lastenverzwaring op voor de ondernemer en vraagt meer capaciteit voor toezicht en handhaving door de overheid. Anderzijds zal het producenten motiveren om niet meer te produceren van deze milieuvriendelijkere meststof dan de 100 kg N per hectare. Wanneer deze eis geschrapt wordt, betekent dit in de praktijk dat het totale gebruik wordt beperkt door de totale stikstofgebruiksnorm voor boeren en tuinders, die afgeleid zijn van de opname door de gewassen en daarmee het risico op nitraatverliezen. Deze normen verschillen in Nederland en zijn het laagste in de gebieden met de hoogste risico's.

- Voorgesteld wordt om de paragraaf (c)(iv) te schrappen uit het voorstel.

4. *Geen verband met dieraantallen en mestproductie*

Als expliciete voorwaarde is gesteld dat het gebruik van deze RENURE-producten niet mag leiden tot een toename in het aantal dieren en de mestproductie. Deze zin geeft een hoop onduidelijkheid doordat moeilijk aantoonbaar is of een eventuele toename van het aantal dieren gelinkt kan worden aan het toestaan van RENURE. Dit kan in potentie voor juridische onzekerheid zorgen en dat moet worden voorkomen. Bovendien bestaat hier op lidstaatniveau al regulatie voor. Immers, in Nederland is de mestproductie en de aantallen dieren al jaren begrensd door de mestproductieplafonds en de productierechtenstelsels. Daarom zou dit uit het voorstel moeten worden gelaten of in ieder geval de koppeling met rapporteren aan de Europese Commissie op nationaal niveau dienen te gebeuren. Om deze rapportage op provinciaal niveau (NUTS 2) te doen heeft geen meerwaarde aangezien het Nederlandse beleid op excretieplafonds en productierechten ook nationaal is.

- Voorgesteld wordt om de paragraaf (c)(vii) te schrappen uit het voorstel of in ieder geval onder (c)(x) te schrappen 'and at the level of NUTS 2 territorial units as established by Regulation (EC) No 1059/2003 of the European Parliament and of the Council'.

5. *Onterechte koppeling aan gebieden*

Er dienen voorzorgsmaatregelen genomen te worden in en rond Natura 2000-gebieden en in nabijheid van drinkwaterwinpunten. Deze gebieden mogen namelijk geen negatieve gevolgen van het gebruik van RENURE-producten ondervinden. Echter uitspoeling van kunstmest en RENURE is aan elkaar gelijk en daarom zou er geen verschil hierin moeten worden gemaakt.

- Voorgesteld wordt om uit paragraaf (c)(x) van het voorstel te schrappen 'Member States take measures to prevent adverse effects in and around Natura 2000 areas, and in the vicinity of drinking water abstraction points'.

Samenvattend

LTO, POV, NAJK en NMV zijn verheugd met het voorstel van de Europese Commissie voor de toelating van RENURE. RENURE, als product uit dierlijke mest, biedt een belangrijk, duurzaam en milieuvriendelijk alternatief voor kunstmest. Het is goed dat daarbij de criteria van het JRC worden toegepast. Wel verdient het nog aandacht om de vereisten techniek-neutraal te laten zijn, zonder extra voorwaarden eraan gekoppeld die geen doel dienen; afwezigheid van pathogenen, een eigen gebruiksnorm, koppeling met dieraantallen en mestproductie of verschillende benadering van gebieden.

Alvast bedankt voor het in overweging nemen van onze reflectie. Wij hopen dat de toepassing van RENURE snel mogelijk gemaakt wordt. Vanzelfsprekend staan wij open voor een nadere toelichting.